

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

જિલ્લા પુનર્વસન અધિકારી અને અન્ય(ઓ)

વિરુદ્ધ

જય કિશોર મેઘટી અને અન્ય(ઓ)

નવેમ્બર ૧૦, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. બી. સિંહા અને ન્યાયમૂર્તિ શ્રી દલવીર ભંડારી]

ભારતનું બંધારણ-આર્ટીકલ-૧૪૨કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નાણાકીય સહાય પૂરી પાડતી દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓના પુનર્વસન માટેની યોજના-રાજ્યમાં સ્થાપિત જિલ્લા પુનર્વસન કેન્દ્રો-રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓના પગાર ધોરણ સાથે કેન્દ્રોમાં કાર્યરત કામદારો-કામદારો દ્વારા કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અરજીઓ કે તેઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી છે તેવું ઠરાવવા માટે-ટ્રિબ્યુનલ અને

ઉચ્ચ અદાલતે કામદારોને કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી હોવાનું ઠરાવ્યું-હકની શુદ્ધતા, હકીકતો પર, ટ્રિબ્યુનલે તેમને કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી ગણાવતા પહેલા કારણો આપ્યા ન હતા અથવા/અને ઉપલબ્ધ સામગ્રીનું વિશ્લેષણ કર્યું ન હતું- જોકે, બંધ થવાને કારણે કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો-દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓ (સમાન તકો, અધિકારોનું રક્ષણ અને સંપૂર્ણ ભાગીદારી) અધિનિયમ, ૧૯૯૫ દ્વારા કામદારોને સમાવવા માટે બંધારણની કલમ ૧૪૨ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને યોગ્ય નિર્દેશો આપવામાં આવ્યા છે.

દિવ્યાંગોના પુનર્વસન માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નાણાકીય સહાય પૂરી પાડતી યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી.આ યોજના હેઠળ શરૂ કરવામાં આવેલી વિવિધ પાયલોટ પરિયોજનાઓ હાથ ધરવા માટે રાજ્યોમાં કેટલાક જિલ્લા પુનર્વસન કેન્દ્રોની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.રાજ્ય સરકારોના અધિકારીઓને પ્રોજેક્ટ કોઓર્ડિનેટર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને કેન્દ્રોમાં રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓના પગાર ધોરણ સાથે ઘણા કામદારોને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.પ્રતિવાદીઓ-કામદારોએ કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અરજીઓ દાખલ કરીને દલીલ કરી હતી કે તેઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી છે અને તેથી કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓની સેવાઓના નિયમો અને શરતો તેમને લાગુ થવી જોઈએ.અપીલકર્તાઓએ તેઓ રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓ હોવાની દલીલ કરતી અરજીઓને ધ્યાનમાં લેવા માટે ટ્રિબ્યુનલના

અધિકારક્ષેત્રનો પ્રારંભિક વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.ટ્રિબ્યુનલે પ્રતિવાદીઓની અરજીઓને મંજૂરી આપી હતી કે તેઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ છે કારણ કે પુનર્વસન કેન્દ્રો સીધા નિયંત્રણ હેઠળ છે અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવે છે.અપીલકર્તા દ્વારા હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરાયેલી લેખિત અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.આ અદાલતમાં અપીલમાં, અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે પ્રતિવાદીઓ રાજ્યોના કર્મચારીઓ છે; કે નોકરીદાતા-કર્મચારી સંબંધ નક્કી કરવા માટે ખોટા પરીક્ષણો લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા; અને કર્મચારીઓ પર અસરકારક નિયંત્રણ રાજ્ય સરકાર પાસે હતું.અપીલકર્તાઓએ કોર્ટને જાણ કરી હતી કે ત્યારથી પ્રોજેક્ટ પૂર્ણ થઈ ગયા છે અને ૧લી એપ્રિલ ૨૦૦૬થી પગારની ચુકવણી માટે કોઈ અંદાજપત્રીય જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી.

પ્રતિવાદીઓએ દલીલ કરી હતી કે તેઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ છે.પ્રતિવાદીઓએ અદાલતને અપીલ કરી હતી કે તેમણે પ્રોજેક્ટમાં કેટલા વર્ષો સુધી સેવા આપી છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આ યોજનાને કાં તો ચાલુ રાખવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ અથવા તેમને કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારો દ્વારા સમાવી લેવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ.

નિર્દેશો સાથે અપીલોનો નિકાલ કરતા, કોર્ટ

ઠરાવ્યું: ૧.૧.સંસદે વિકલાંગ વ્યક્તિઓ (સમાન તકો, અધિકારોનું રક્ષણ અને સંપૂર્ણ ભાગીદારી) કાયદો, ૧૯૯૫ ઘડ્યો હતો.કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર બંને પર વિકલાંગ લોકોની સંપૂર્ણ ભાગીદારી અને સમાનતા પરની ઘોષણાને અમલમાં મૂકવા માટે આ કાયદો ઘડવામાં આવ્યો હતો.તેની જોગવાઈઓનો અમલ કરવો એ રાજ્ય સરકારોની પ્રાથમિક જવાબદારી છે.કર્મચારીઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી માત્ર એટલા માટે નથી બનતા કે આ પ્રોજેક્ટની કલ્પના તેના દ્વારા કરવામાં આવી હતી અથવા તે સમયાંતરે દિશા નિર્દેશો આપતો હતો.નોકરીદાતા અને કર્મચારીઓના સંબંધોના નિર્ધારણ માટે, દરેક કેસમાં સામેલ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સને ધ્યાનમાં રાખીને અલગ પરીક્ષણો લાગુ કરવા પડી શકે છે.પક્ષકારોએ સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કોઈ મૌખિક પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા ટ્રિબ્યુનલે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે પ્રતિવાદીઓ કોઈપણ કારણ અને ઉપલબ્ધ સામગ્રીનું વિશ્લેષણ કર્યા વિના કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ છે.(૧૦૧૮-ડી, એફ, જી]

નીલગિરી સહકારી માર્કેટિંગ સોસાયટી વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય અને અન્યો, (૨૦૦૪) ૩ એસસીસી ૫૧૪; હલ્દિયા રિફાઈનરી કેન્ટીન એમ્પ્લોઈઝ યુનિયન અને અન્યો વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્યો, [૨૦૦૫) ૫ એસસીસી ૫૧; કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ કેજીએસડી

કેન્ટીન એમ્પ્લોઈઝ વેલ્ફેર એસોસિએશન. અને અન્યો, (૨૦૦૬) ૧ એસ. સી. સી. ૫૬૭ નો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

૧.૩.ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪૨ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને, કેન્દ્ર સરકાર હેઠળ કોઈપણ પ્રોજેક્ટમાં સેવા આપવા માટે ઈચ્છુક પ્રતિવાદીઓને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સમાવી લેવામાં આવી શકે છે. જે પ્રતિવાદીઓએ રાજ્યો સાથે તેમની નોકરીની પસંદગી કરી હતી તેમને રાજ્યો દ્વારા સમાન નિયમો અને શરતો પર સમાવી લેવામાં આવશે.(૧૦૧૯-**G, H**; ૧૦૧૦-**A-C**]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૭૯૯૯/૨૦૦૨.

ડબ્લ્યુપીસીટી નંબર ૨૮૦/૨૦૦૧ માં કલકત્તા ખાતેની હાઈકોર્ટના ૫/૨/૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

સાથે

૨૦૦૩નો સીએ નંબર ૪૩૧૩-૪૩૧૯.

અપીલકર્તા માટે ટી. એસ. દોઆબિયા, વરુણા ભંડારી ગુગનાની, શિલ્પા સિંઘ, ડી. એસ. માહરા અને શ્રીકાંત એન. તેરડાલ.

જયદીપ ગુપ્તા, તપેશ રે, પી વિશ્વનાથ શેઠી, ડી ભરત કુમાર,

પ્રતિવાદીઓ માટે અઝીમ એચ લસ્કર, અભિજીત સેનગુપ્તા, સતીશ વિગ વિકાસ રોજીપુરા, ઇસી વિદ્યા સાગર અને સંજય આર હેગડે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિશ્રી એસ. બી. સિન્હા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયાએ વિકલાંગ લોકોના પુનર્વસન માટેની યોજના દાખલ કરી હતી. આ પ્રોજેક્ટની શરૂઆત કેન્દ્ર સરકાર/ભારત સંઘની નાણાકીય સહાયથી થઈ હતી. સંપૂર્ણ નાણાકીય સહાય ૧૯૯૩ સુધી લંબાવવામાં આવી હતી, ત્યારબાદ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા માત્ર ૫૦ ટકા નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવામાં આવી હતી. જોકે, ભારત સંઘે ૩૧/૦૧/૧૯૯૮ થી આ પ્રોજેક્ટ માટેનો સમગ્ર નાણાકીય બોજ ઉપાડ્યો હતો.

પાયલોટ પરિયોજનાઓ શરૂ કરવામાં આવી હતી, જે અંતર્ગત દેશના કેટલાક રાજ્યોમાં કેન્દ્રોની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી, જેનો ઉદ્દેશ દિવ્યાંગોને જરૂરી સેવાઓ ઓળખવાનો, તેમને તે સેવાઓ પહોંચાડવા માટે જરૂરી

માનવબળને મદદ કરવાનો અથવા માનવબળના પ્રકારો માટે પદ્ધતિઓ તૈયાર કરવાનો હતો. આવા એક કેન્દ્રની સ્થાપના પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યના ખડગપુરમાં અને બીજું કર્ણાટક રાજ્યના મૈસૂર જિલ્લામાં કરવામાં આવ્યું હતું.ઉપરોક્ત પરિયોજનાઓના અમલીકરણના હેતુસર, એક પરિયોજના સંકલન સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી.વિગતવાર માર્ગદર્શિકાઓનો સમૂહ પ્રસારિત કરવામાં આવ્યો હતો.પ્રોજેક્ટ કોઓર્ડિનેટર પ્રોજેક્ટનો અમલ કરવા માટેની મુખ્ય એજન્સી હશે અને રાજ્ય કક્ષાની સલાહકાર સમિતિના સભ્ય સચિવ દ્વારા કાર્ય કરશે.ભારત સંઘના સંયુક્ત સચિવ દ્વારા સંબંધિત રાજ્ય સરકારો સાથે ૩/૦૧/૧૯૮૩ તારીખની યોજના વહેંચવામાં આવી હતી.વિકલાંગો માટે સેવાઓનું કુલ પેકેજ સમુદાયમાં જાગૃતિથી શરૂ કરીને અને તેમના આર્થિક પુનર્વસન સાથે સમાપ્ત થતું હતું જેમાં નીચેના ઘટકોનો સમાવેશ થતો હતો:—

"૧) વિકલાંગોના કલ્યાણ માટેના પગલાંઓમાં સમુદાયની ભાગીદારી મેળવવા માટે વિકલાંગ વસ્તી વિશે સામુદાયિક જાગૃતિ લાવવી.

૨) વિકલાંગ બાળકની ઘરની સંભાળ અને વ્યવસ્થાપન વિશે માતાપિતાનું પરામર્શ.

૩) વિકલાંગોના નિવારણ, વહેલા નિદાન અને સારવારની શક્યતાઓ પર માહિતીના પ્રસારને પ્રોત્સાહન આપવું.

૪) વિકલાંગોની તપાસ અને વહેલા રેફરલ્સ માટેની વ્યવસ્થા.

૫) તબીબી અથવા સર્જિકલ હસ્તક્ષેપ સહિત શારીરિક પુનર્વસવાટ માટેની વ્યવસ્થા.

૬) જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં સામાન્ય શાળાઓના સમયપત્રક અને સ્થાપના અથવા વિશેષ શાળાઓમાં વિકલાંગ બાળકોનું એકીકરણ.

૭) વિકલાંગો માટે વ્યાવસાયિક તાલીમની જોગવાઈ.

૮) વિકલાંગોની સંકલિત તેમજ આશ્રયની પરિસ્થિતિઓમાં રોજગાર માર્ગદર્શન અને પ્લેસમેન્ટ સેવાઓ " .

પ્રોજેક્ટ માટે ભરતી માટે યોગ્ય કર્મચારીઓની શ્રેણી નીચે મુજબ હતી:(i) સામુદાયિક આરોગ્ય કર્મચારીઓ; અને (૨) આંગણવાડીના કામદારો આ યોજનામાં એવી કલ્પના કરવામાં આવી છે કે આ પ્રોજેક્ટને ચાલુ રાખવાના ઉદ્દેશ સાથે રાજ્ય સરકારો દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ માળખાગત સુવિધાઓ સાથેની પાયલોટ યોજનાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.આ પાયલોટ પરિયોજનાઓ માટે બનાવવામાં આવેલ માળખાગત સુવિધાઓ ભવિષ્યના પાયલોટ પરિયોજનાઓ અને રાજ્ય સરકારો સ્થાપિત કરવા માંગતા હોય તેવા સમાન કેન્દ્રો માટે જરૂરી માનવબળને તાલીમ આપવા માટે ઉપયોગી સાબિત થવાની અપેક્ષા હતી.પુનર્વસન કેન્દ્રોના પ્રોજેક્ટ કોઓર્ડિનેટર પશ્ચિમ બંગાળ અને કર્ણાટક રાજ્યોની રાજ્ય સરકારોના અધિકારીઓ હતા.તેમણે ઉપરોક્ત પુનર્વસન કેન્દ્રો માટે કર્મચારીઓની પસંદગી કરી હતી.કર્મચારીઓને રૂપિયા ૬૬૦.૦૦ નો પગાર રૂપિયા ૬૬૦-૬૦-૧૧૦૦-૫૦-૫૬૦૦ ના સ્કેલમાં આપવામાં આવ્યો હતો.નિર્વિવાદપણે તેઓ લાંબા સમયથી કામ કરી રહ્યા છે.શરૂઆતમાં અહીં અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, ભંડોળ બહારની એજન્સી દ્વારા પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું, તેમ છતાં તે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા લેવામાં આવ્યું છે.નિમણૂક કરાયેલા કર્મચારીઓની સેવાની શરતો અને નિયમો રાજ્ય સરકારોના કર્મચારીઓને લાગુ પડતા નિયમો દ્વારા સંચાલિત હતા.રાજ્ય સરકારના કર્મચારીઓને લાગુ પડતા પગાર-સ્કેલ તેમના કેસમાં પણ લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા.જોકે, કર્મચારીઓએ સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ, કલકત્તા અને બેંગ્લોર ખાતે કર્ણાટક સમક્ષ

મૂળ અરજીઓ દાખલ કરી હતી, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી હોવાથી, કેન્દ્ર સરકારને લાગુ પડતી સેવાઓના નિયમો અને શરતો તેમના કેસમાં પણ લાગુ થવી જોઈએ.અરજદારો રાજ્ય સરકારોના કર્મચારીઓ હોવાના આધારે ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રના સંદર્ભમાં પ્રારંભિક વાંધો લેવામાં આવ્યો હતો.૧૪/૦૭/૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, ટ્રિબ્યુનલે ચુકાદો આપ્યો:—

"૧૨.....તેથી અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે અરજદારોની નિમણૂક કેન્દ્ર સરકાર માટે અને તેના વતી પ્રોજેક્ટ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને કેન્દ્ર સરકારનું ડીઆરસી પર સીધું નિયંત્રણ હતું અને ભંડોળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પૂરું પાડવામાં આવી રહ્યું છે અને અમે તથ્યોથી સંતુષ્ટ છીએ કે પ્રથમ દૃષ્ટિએ તે નોકરીદાતા અને કર્મચારી વચ્ચેના સંબંધના નિર્ધારણ માટે છે જે આ કિસ્સામાં અસ્તિત્વમાં છે; કેન્દ્ર સરકાર અરજદારોની નોકરીદાતા છે અને કર્મચારીઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ હોવાનો દાવો કરવા માટે હકદાર છે.ઉપરોક્ત સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે જોઈએ છીએ કે આ કેસમાં કોઈ વિવાદ ન હોઈ શકે કે ટ્રિબ્યુનલ પાસે અરજદારોની ફરિયાદનો ચુકાદો આપવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી, જેમની સીધી નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિયંત્રિત કરવામાં આવી હતી.એ વાત સાચી છે કે ઉપરોક્ત અરજદારોને

પશ્ચિમ બંગાળ સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત દર મુજબ પગાર અને ભથ્થાં મળી રહ્યા છે.એવું જાણવા મળ્યું છે કે પશ્ચિમ બંગાળ સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણ સંબંધિત સત્તાવાળાઓ દ્વારા આ યોજના હેઠળ અપનાવવામાં આવ્યું છે.તેથી, રાજ્ય સરકારના ધોરણને અપનાવવાથી અરજદારોને આ યોજના હેઠળ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓના દરજ્જાના અધિકારથી વંચિત કરવામાં આવતા નથી.

૧૩. ઉપરોક્ત સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અમારો મત છે કે અરજદારો કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ છે, જોકે તેમનો પગાર રાજ્ય સરકારના ધોરણ મુજબ ચૂકવવામાં આવે છે.ઉપર જણાવેલા સંજોગોમાં, અમે ઉપરોક્ત અરજદારોને કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ તરીકે ગણવા અને પગાર, પ્રોવિડન્ટ ફંડ વગેરેના સંદર્ભમાં નિયમો અનુસાર અરજદારોને રાહત આપવા માટે પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ સાથે અરજીને મંજૂરી આપીએ છીએ.કોઈ ખર્ચ નહીં. ”

અહીં અપીલકર્તાઓ દ્વારા તેની વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને કલકત્તા હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે વિવાદિત આદેશને કારણે ફગાવી દીધી છે.ડિવિઝન બેન્ચે જોકે પક્ષકારોની દલીલો તેમજ બારમાં કરવામાં આવેલી રજૂઆતોની ખૂબ જ વિગતવાર નોંધ લીધી હતી, પરંતુ માત્ર એવું માન્યું હતું કે:—

"અમે સંબંધિત પક્ષો વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધી છે અને અમે અહીં જાનગી પ્રતિવાદીઓની સ્થિતિ અંગે વિદ્વાન ટ્રિબ્યુનલના તારણો સાથે સંમત થવા માટે ઇચ્છુક છીએ. જિલ્લા પુનર્વસન કેન્દ્રો માટે પાયલોટ પ્રોજેક્ટ સ્થાપવાની યોજના સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે તે ભારત સરકારના સમાજ કલ્યાણ મંત્રાલયની એક યોજના હતી અને રાજ્ય સરકાર તેના સમાજ કલ્યાણ નિયામકના અધિકારીઓ દ્વારા માત્ર અમલીકરણ એજન્સી હતી. યોજનામાં પૂરી પાડવામાં આવેલ સંપૂર્ણ ભંડોળ અને ભરતી પ્રક્રિયા અને કામગીરીની રીત કેન્દ્ર સરકારના સીધા નિયંત્રણ હેઠળ છે અને સમાજ કલ્યાણ વિભાગના સચિવની અધ્યક્ષતાવાળી રાજ્ય કક્ષાની સલાહકાર સમિતિએ પણ જિલ્લા પુનર્વસન કેન્દ્રની કામગીરીનો સમયાંતરે અહેવાલ કેન્દ્ર સરકારને મોકલવો જરૂરી હતો.

અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી દોઆબિયાએ દલીલ કરી હતી કે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી યોજનાને ધ્યાનમાં રાખીને, જે રીતે ભંડોળ સુરક્ષિત કરવામાં આવ્યું હતું અને જે યોજના અમલમાં મૂકવામાં આવી હતી, તે સ્પષ્ટ છે કે પ્રતિવાદીઓ અનુક્રમે પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને કર્ણાટક રાજ્યના કર્મચારીઓ હતા. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કોઈ પણ સંજોગોમાં પ્રોજેક્ટને ૧/૦૪/૨૦૦૬ માંથી સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે

અને કર્મચારીઓને પગારની ચુકવણી માટે તેની કોઈ અંદાજપત્રીય જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી, તેથી આ અદાલતે યોગ્ય આદેશ પસાર કરવો જોઈએ.એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ તેમજ ઉચ્ચ અદાલતે પણ નોકરીદાતા અને કર્મચારીના સંબંધો નક્કી કરવામાં ખોટી કસોટીઓ લાગુ કરી હતી અને તે ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ રહી હતી કે કર્મચારીઓ પર અસરકારક નિયંત્રણ રાજ્ય સરકારો પાસે છે, કેન્દ્ર સરકાર પાસે નહીં.શ્રી દોઆબિયાએ એ પણ ધ્યાન દોર્યું છે કે છત્તીસગઢ, રાજસ્થાન અને તમિલનાડુ જેવી કેટલીક રાજ્ય સરકારોએ પોતાના દમ પર આવી જ યોજનાઓ હાથ ધરી છે.

બીજી તરફ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને કર્ણાટક રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જયદીપ ગુપ્તા અને શ્રી પી વિશ્વનાથ શેટ્ટીએ વિવાદિત ચુકાદાઓનું સમર્થન કર્યું હતું.

વધુમાં, તેમણે અપીલ કરી હતી કે પ્રતિવાદીઓએ પ્રોજેક્ટમાં કેટલા વર્ષો સુધી સેવા આપી છે તે ધ્યાનમાં રાખીને, યોજનાને ચાલુ રાખવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ અથવા કર્મચારીઓને કેન્દ્ર સરકાર અથવા પશ્ચિમ બંગાળ કર્ણાટકની રાજ્ય સરકારો દ્વારા સમાવી લેવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ.

૧૩/૦૯/૨૦૦૬ તારીખના ઓર્ડર દ્વારા, અમે નીચે પ્રમાણે નોંધ્યું છે:—

"સંઘ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ટી. એસ. દોઆબિયા દ્વારા નિવેદન આપવામાં આવ્યું છે કે કેન્દ્ર સરકારે ૧/૦૪/૨૦૦૬ માંથી કોઈપણ ભંડોળ બહાર પાડવાનું બંધ કરી દીધું છે.તે વતી અમારા દ્વારા કરવામાં આવેલા એક પ્રશ્ન પર બારમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં સુધી પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યના કર્મચારીઓની વાત છે, તેમને જુલાઈ ૨૦૦૬ સુધી પગાર આપવામાં આવ્યો છે અને જ્યાં સુધી કર્ણાટક રાજ્યમાં કામ કરતા કર્મચારીઓની વાત છે, તેમને ઓગસ્ટ ૨૦૦૬ સુધી પગાર આપવામાં આવ્યો છે.અમને એ સમજવા માટે કહેવામાં આવ્યું છે કે અહીં પ્રતિવાદીઓને પગાર પરિષદ દ્વારા છેલ્લા વર્ષના બજેટમાંથી તેની પાસે ઉપલબ્ધ વધારાના ભંડોળમાંથી જ વિતરિત કરી શકાય છે અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા અનુદાન અટકાવવાને કારણે આ રકમ હવે સમાપ્ત થઈ ગઈ છે.

અમે કર્ણાટક રાજ્ય અને પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યને પણ નિર્દેશ આપીએ છીએ કે તેઓ શપથ લઈને જણાવે કે શું તેઓ છત્તીસગઢ, રાજસ્થાન અને તમિલનાડુ રાજ્યો દ્વારા કરવામાં આવેલી યોજનાના બદલામાં પ્રોજેક્ટ ચાલુ રાખવા માંગે છે કે કેમ.કેન્દ્ર સરકારના વિદ્વાન વકીલે તમિલનાડુ,

રાજસ્થાન અથવા છત્તીસગઢ રાજ્ય દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા પ્રોજેક્ટની એક નકલ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી તપશ રે અને કર્ણાટક રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સંજય હેગડેને સોંપવી જોઈએ જેથી તેઓ સૂચનો મેળવી શકે કે તેમના રાજ્યો ઉપરોક્ત રાજ્યો દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી શરતો પર ઉપરોક્ત પ્રોજેક્ટ્સ ચાલુ રાખવા માટે તૈયાર છે કે કેમ.

અમે ભારત સરકારને એક સોગંદનામું દાખલ કરવા પણ નિર્દેશ આપીશું કે ઓછામાં ઓછા થોડા સમય માટે પ્રોજેક્ટ ચાલુ રાખવા માટે તેના દ્વારા કયા પગલાં લેવા શક્ય છે, જો કોઈ હોય તો, જેથી આ અદાલત દ્વારા સમસ્યાનું સમાધાન શોધી શકાય.અમે પ્રતિવાદીઓને એ જણાવતા સોગંદનામા (ઓ) દાખલ કરવા પણ નિર્દેશ આપીએ છીએ કે શું તેઓ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સંચાલિત અન્ય પ્રોજેક્ટ્સને સેવા આપવા માટે તૈયાર અને તૈયાર છે કે કેમ, જો બીજી બાજુ પશ્ચિમ બંગાળ સરકાર અને સરકાર તૈયાર નથી અને પ્રોજેક્ટ ચાલુ રાખવા માટે તૈયાર નથી.

પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યના સમાજ કલ્યાણ વિભાગના નિર્દેશકો તેમજ કર્ણાટક રાજ્ય પણ ૨૬/૦૮/૨૦૦૬ દ્વારા પ્રોજેક્ટના સંદર્ભમાં સ્થિતિ અહેવાલ દાખલ કરશે.

ઉપરોક્ત નિર્દેશને અનુસરીને, સમાજ કલ્યાણ નિયામક તેમજ પશ્ચિમ બંગાળ અને કર્ણાટક રાજ્યોના સમાજ કલ્યાણ વિભાગોના સચિવોએ પણ પોતપોતાના સંબંધિત સ્થિતિ અહેવાલો દાખલ કર્યા છે.સંબંધિત રાજ્ય સરકારોના જણાવ્યા અનુસાર, તેઓ આ પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવાની સ્થિતિમાં નથી.એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે રાજ્ય સરકારો અન્ય પરિયોજનાઓ ચલાવે અને આ ક્ષેત્રમાં કામ કરી રહેલી બિન-સરકારી સંસ્થાઓને પણ પૂરતા ભંડોળ પૂરું પાડે અને આ યોજનાઓને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જ ચાલુ રાખવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ.

તેના જવાબી સોગંદનામામાં પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યએ દલીલ કરી હતી કે કેન્દ્ર સરકાર મિદનાપુર જિલ્લામાં અન્ય ચાર પ્રોજેક્ટ ચલાવી રહી છે.રાજ્ય સરકારો પાસે અન્ય યોજનાઓ છે જેના માટે વાર્ષિક ૬ કરોડ રૂપિયાની અંદાજપત્રીય જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે અને તેથી તીવ્ર નાણાકીય અવરોધોને ધ્યાનમાં રાખીને, વર્તમાન જેવી યોજનાઓ ચાલુ રાખવાથી કોઈ હેતુ પૂરો થશે નહીં.કર્ણાટક રાજ્ય દ્વારા પણ લગભગ સમાન અસર માટે સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે.

સંસદે વિકલાંગ વ્યક્તિઓ (સમાન તકો, અધિકારોનું રક્ષણ અને સંપૂર્ણ ભાગીદારી) અધિનિયમ, ૧૯૯૫ લાગુ કર્યો.કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો બંને પર વિકલાંગ લોકોની સંપૂર્ણ ભાગીદારી અને સમાનતા પરની ઘોષણાને અમલમાં મૂકવા માટે આ કાયદો ઘડવામાં આવ્યો હતો.તેની જોગવાઈઓનો અમલ કરવો એ રાજ્ય સરકારોની પ્રાથમિક જવાબદારી છે.આ પરિયોજનાઓ કેન્દ્ર સરકારો દ્વારા એક યોજના દ્વારા વિવિધ રાજ્યોમાં વિવિધ કેન્દ્રો પર શરૂ કરવામાં આવી હતી.આ પરિયોજનાઓ માટેનું ભંડોળ શરૂઆતમાં કેન્દ્ર સરકાર તરફથી આવ્યું હતું.પાયલોટ પ્રોજેક્ટનો હેતુ આપણે અહીં અગાઉ નોંધ્યો છે.જે લોકો માટે તે શરૂ કરવામાં આવ્યા હતા તેમના લાભ માટે પુનર્વસન કેન્દ્રોનું નિયંત્રણ સંબંધિત રાજ્ય સરકારો પાસે હતું.

કર્મચારીઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારી માત્ર એટલા માટે નથી બનતા કે પ્રોજેક્ટની કલ્પના તેના દ્વારા કરવામાં આવી હતી અથવા તે સમયાંતરે દિશા નિર્દેશો આપતો હતો.'નિયોક્તા અને કર્મચારી' ના સંબંધની ખાતરી કરવા માટે નિર્ણાયક પરીક્ષણો એટલે કે કાર્યાત્મક પરીક્ષણ અથવા નિયંત્રણ પરીક્ષણ અથવા સંગઠનાત્મક પરીક્ષણ વગેરે જાણીતા છે. નોકરીદાતા અને કર્મચારીઓના સંબંધોના નિર્ધારણ માટે, દરેક કેસમાં સામેલ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સને ધ્યાનમાં રાખીને અલગ પરીક્ષણો લાગુ કરવા પડી શકે છે.પક્ષકારોએ કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કોઈ મૌખિક પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા.સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ

ટ્રિબ્યુનલે આ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યો હોવા છતાં, તેમને લાગુ કર્યા વિના અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે પ્રતિવાદીઓ કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓ છે.તેના માટે કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી.ઉપલબ્ધ સામગ્રીનું કોઈ વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું ન હતું.

આ અદાલત દ્વારા વર્કમેન ઓફ નીલગિરી કો-ઓપરેટિવ માર્કેટિંગ સોસાયટી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ટી. એન. એન્ડ અર્સ, ૨૦૦૪ ૩ એસ. સી. સી. ૫૧૪ માં આ પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવામાં આવી છે, જેમાં તે ઠરાવવામાં આવ્યો છે:—

"કરાર એ સેવાનો કરાર છે કે સેવા માટેનો કરાર અને સંબંધિત કર્મચારીઓ ઠેકેદારોના કર્મચારીઓ છે કે કેમ તે અંગેના ગૂંચવણભર્યા પ્રશ્નો નક્કી કરવાનું ક્યારેય સરળ કાર્ય રહ્યું નથી.આ અદાલતના કોઈ પણ ચુકાદાએ કોઈ સખત અને ઝડપી નિયમ નિર્ધારિત કર્યો નથી અને ન તો આપું કરવું શક્ય છે.દરેક કેસમાં પ્રશ્નનો જવાબ તેમાં સામેલ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને આપવો પડશે.કોઈ પણ એક પરીક્ષણ, પછી તે નિયંત્રણ પરીક્ષણ હોય, પછી ભલે તે સંગઠન હોય અથવા અન્ય કોઈ પરીક્ષણ હોય, તે નિયોક્તા અને કર્મચારીના ન્યાયિક સંબંધ નક્કી કરવા માટે નિર્ણાયક પરિબળ હોવાનું માનવામાં આવ્યું નથી.

[હલિદયા રિક્ષાઈનરી કેન્ટીન એમ્પ્લોઈઝ યુનિયન અને અન્યો વિરુદ્ધ ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્યો, (૨૦૦૫) ૫ એસસીસી ૫૧ પાઠ જુઓ.

કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્યો વિરુદ્ધ કે. જી. એસ. ડી. કેન્ટીન કર્મચારી કલ્યાણ સંગઠન અને અન્યો, (૨૦૦૬) ૧ એસ સી સી ૫૬૭ માં, આ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો:—

"જો કે, અમે નિર્દેશ કરવાનો ઇરાદો ધરાવીએ છીએ કે આ પ્રકારના કિસ્સામાં ઔદ્યોગિક ન્યાયનિર્ણાયકને પણ આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં થોડી મુશ્કેલી પડી શકે છે કે કેન્ટીનના તમામ હેતુ અને હેતુ માટે કર્મચારીઓ મુખ્ય નોકરીદાતાના કર્મચારીઓ છે.

તેથી અમે, આદર સાથે, સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના તારણો સાથે સહમત થવામાં અસમર્થ છીએ.

એક પ્રશ્ન ઊભો થયો છે કે શું આ કર્મચારીઓ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યના કર્મચારીઓ છે કે જિલ્લા પુનર્વસન કેન્દ્રોના.અમારા દ્વારા પસાર કરવાના સૂચિત આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, આ રાજ્યમાં તેની જાહેરાત ન થઈ શકે કારણ કે અમારો અભિપ્રાય છે કે પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને કર્ણાટક રાજ્ય દ્વારા આ પરિયોજનાઓ ચાલુ રાખવી જોઈએ.જો રાજ્યોને આ પ્રોજેક્ટ બંધ કરવો યોગ્ય લાગે તો પણ પુનર્વસન કેન્દ્રોમાં કામ કરતા કર્મચારીઓની સેવાઓ ચાલુ રાખવી જોઈએ.

જો કે, આ પ્રકારના કિસ્સામાં, અમે માનીએ છીએ કે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪૨ હેઠળ અમારા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો યોગ્ય છે.કેન્દ્ર સરકારે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે જે કર્મચારીઓ કેન્દ્ર સરકાર હેઠળ નોકરીની પસંદગી કરશે તેમને તેના ચાલુ પ્રોજેક્ટ્સમાં સમાવી શકાય છે.તેને અનુસરીને અથવા તેને આગળ વધારવા માટે, કેન્દ્ર સરકાર હેઠળ કોઈ પણ પ્રોજેક્ટમાં કામ કરવા માટે વલણ દર્શાવતા સોગંદનામાની પુષ્ટિ કરનારા સંબંધિત કર્મચારીઓને તેના દ્વારા સમાવી શકાય છે.તે કર્મચારીઓની સેવાઓનો ઉપયોગ કેન્દ્ર સરકાર તેના કોઈપણ પ્રોજેક્ટમાં કરી શકે છે.જો કે, તેમને સમાન પગાર ધોરણ પર પગાર આપવાનું ચાલુ રાખવામાં આવશે.તેમના અનુભવને તેમની વરિષ્ઠતા નક્કી કરવાના હેતુથી પણ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, જે આ ક્ષેત્રમાં અમલમાં રહેલા કોઈપણ નિયમને આધિન છે.સુપરએન્ડ્યુએટરી લાભો સહિત અન્ય તમામ

નાણાકીય લાભોનું રક્ષણ કરવું જોઈએ.જોકે, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે કેન્દ્ર સરકાર હેઠળની આવી નોકરીઓ કામચલાઉ અને વ્યક્તિગત જગ્યાઓ હશે જે સંબંધિત કર્મચારીઓની નિવૃત્તિ સાથે સમાપ્ત થઈ જશે.

તેવી જ રીતે જે પ્રતિવાદીઓએ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અથવા કર્ણાટક રાજ્ય સાથે તેમની નોકરી પસંદ કરી છે, જેમ કે કેસ હોઈ શકે છે, તેમને પશ્ચિમ બંગાળ અને કર્ણાટક રાજ્યો દ્વારા અગાઉ ઉલ્લેખિત નિયમો અને શરતો પર સમાવી લેવામાં આવશે.

અમારા દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે તેને પૂર્વવર્તી તરીકે ગણવામાં આવશે નહીં.અમે એ પણ સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે આ આદેશો અમારા દ્વારા પક્ષકારો દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણને ધ્યાનમાં રાખીને પસાર કરવામાં આવ્યા છે.આ અપીલોનો ઉપરોક્ત નિર્દેશો સાથે નિકાલ કરવામાં આવે છે.ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો .

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.